

EXAMENSARBETE

Hösten 2007

Lärarytbildningen

Genuspedagogen

En studie om genuspedagogens roll och arbete i
skolans jämställdhetsarbete

Författare

Jannice Hillborg

Mari Karlsson

Handledare

Marie- Louise Hjort

www.hkr.se

Genuspedagogen

En studie om genuspedagogens roll och arbete i skolans jämställdhetsarbete

Abstract

Skolan och dess pedagoger, har som uppdrag enligt styrdokumentet att aktivt arbeta med jämställdhet. Genuspedagoger har utbildats för att delge grundläggande kunskaper i genus och jämställdhet till pedagoger ute i verksamheterna. Detta för att pedagogerna ska kunna bemöta flickor och pojkar på ett professionellt och likvärdigt sätt. Examensarbetets syfte är att undersöka hur genuspedagoger arbetar och hur deras kunskaper tas tillvara och tillämpas av andra pedagoger i skolans jämställdhetsarbete. Intervjuer har valts som metod för undersökningen och de intervjuade är tre genuspedagoger samt tre pedagoger som har ett nära samarbete med en genuspedagog. Resultatet visar att förändringar i jämställdhet ofta leder till att bli projekt som varar under en begränsad period, detta är inte tanken utan arbetet med jämställdhet ska finnas med i alla aktiviteter och genomsyra hela verksamheten. Genuspedagogens uppgift i detta arbete är att ge handledning till pedagogerna och fungera som ett stöd och en resurs för att komma igång med arbetet, men också för att leda arbetet vidare. En slutsats vi har dragit av undersökningen, är att genuspedagogens kunskaper och erfarenheter är betydelsefulla i skolans jämställdhetsarbete.

Ämnesord: Genus, kön, könsroll, jämställdhet, genuspedagog, jämställdhetsarbete.

Innehåll

1	Inledning	5
1.1	Bakgrund	5
1.2	Syfte.....	6
2	Litteraturgenomgång.....	7
2.1	Forskning.....	7
2.2	Könsrollsbegreppet.....	8
2.3	Begreppen kön och genus.....	8
2.4	Jämställdhet.....	10
2.5	Genuspedagogutbildningen.....	11
2.6	Genuspedagogens roll i verksamheten.....	12
2.7	Pedagogens förhållningssätt.....	12
2.8	Skolans jämställdhetsarbete	13
3	Problemprecisering	17
4	Empirisk del.....	18
4.1	Val av metod.....	18
4.2	Urval.....	19
4.3	Genomförande och val av material	19
4.4	Analys och tolkning.....	20
4.5	Etiska övervägande.....	20
5	Resultat.....	22
5.1	Genuspedagoger	22
5.1.1	Bakgrund och utbildning	22
5.1.2	Genuspedagogernas arbete och rollen som resurs och stöd i verksamheten	23
5.1.3	Genomförande av ett jämställdhetsarbete i skolan	25
5.1.4	Förändringar som genuspedagogerna sett sedan samarbetet började	26
5.2	Pedagoger som samarbetar med en genuspedagog.....	26
5.2.1	Genuspedagogernas arbete och rollen som resurs och stöd i verksamheten	27
5.2.2	Samarbetet med genuspedagogen	28
5.2.3	Genomförande av ett jämställdhetsarbete i skolan	28
5.2.4	Förändringar som pedagogerna sett i verksamheten sedan samarbetet började	30
6	Diskussion	31
6.1	Metoddiskussion.....	35
7	Sammanfattning	36
7.1	Slutord.....	37
8	Referenser	38

9	Elektroniska källor.....	40
10	Bilaga 1.....	42
11	Bilaga 2.....	43

1 Inledning

Under vår studietid, och speciellt under den verksamhetsförlagda delen, har vi kommit i kontakt med ett projekt på kommunnivå, ”JämBar” – Jämställdhet och barn – ett jämställdhetsarbete i förskoleverksamhet, skola och skolbarnomsorg. Syftet med projektet har varit att ge inspiration till jämställdhetsarbete och har varat mellan åren 2004-2006. Detta har lett till att ett intresse och en nyfikenhet för jämställdhetsarbete har väckts hos oss, vilket medfört att vi också tagit del av 2006 års diskrimineringslag. Lagen syftar bland annat till att lyfta fram barnens rätt till lika behandling oavsett könstillhörighet (SFS 2006: 67 § 6). Det vi uppmärksammat ute i verksamheten är att pedagoger ofta talar om hur viktigt det är att arbeta med jämställdhet i skolan, men att pedagogerna själva inte alltid är medvetna om att de behandlar flickor och pojkar olika. Alla barn och ungdomar har rätt till lika behandling och bemötande, vilket innebär att pedagoger ute i skolorna bör arbeta för att flickor och pojkar ska få samma förutsättningar. För att uppnå detta menar vi att det i skolorna behöver finnas tillgång till pedagoger som har fördjupade kunskaper i jämställdhetsarbete. Då ingen av oss tidigare har kommit i kontakt med genuspedagoger och hur de arbetar, blev detta utgångspunkten till den undersökning vi valt att genomföra. Det vi bland annat vill undersöka är hur samarbetet mellan genuspedagoger och pedagoger ute i verksamheten fungerar, och på vilket sätt de kan se att förändringar skett sedan samarbetet påbörjades. När vi använder begreppet skola, omfattar det både förskola och grundskola. I arbetet kommer orden jämställdhet, genus och kön samt könsroll att användas, dessa begrepp kommer vi att närmare förklara i teoridelen.

1.1 Bakgrund

I samband med att skollagen ändrades 1995 har jämställdhet fått en mer betydelsefull roll (Myndigheten för skolutveckling, 2003). Enligt skollagen (1999:886 §2) ska verksamheten i skolan utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Det som lagen bland annat säger är att alla ska ha lika stor rätt till utbildning, oavsett om det är en pojke eller flicka. Lagen innebär att alla anställda inom skolan ska verka för ett jämställt förhållande mellan könen och se till att ingen blir utsatt för kränkande behandling (Skolverket, 2004). I en kunskapsöversikt från skolverket står det att:

Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan och de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska ha ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den skall ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla förmåga och intressen oberoende av könstillhörighet (Skolverket, 2004 s.10).

I delegationen för jämställdhet (SOU 2004: 115) poängteras det att jämställdhetsarbete inte är något pedagogerna kan välja bort i arbetet med barnen i förskolan. Arbetet med jämställdhet i skolan ska utgå ifrån gällande styrdokument. Pedagogens uppgift ute i verksamheten är att bemöta flickor och pojkar på ett professionellt sätt utifrån ett genusperspektiv. Enligt delegationen finns det inga enkla metoder att ta till som att dela barnen i flick- och pojkgrupper, utan pedagoger behöver även ha kunskaper i genusfrågor. Genuspedagogerna med sina kvalificerade kunskaper i jämställdhetsfrågor, kan utgöra ett stöd för pedagogerna i detta arbete menar delegationen.

Sedan 2002 har regeringen avsatt resurser för att utbilda lärare i förskolan, grundskolan och gymnasieskolan till genuspedagoger. Enligt jämställdhetsdelegationen, var målet att det i varje kommun skulle finnas minst en genuspedagog år 2004. Målet har ännu inte uppfyllts då bara hälften av kommunerna har antagit erbjudandet. Något som kan nämnas i sammanhanget är att utbildningen varit kostnadsfri för kommunerna. Delegationen anser att en genuspedagog per kommun är för lite, och menar att det kommer att bli en krävande uppgift för genuspedagogen att kunna delge sina kunskaper och visioner till alla skolor inom en kommun (SOU 2004: 115).

1.2 Syfte

Vårt syfte med arbetet är att undersöka hur genuspedagoger arbetar och hur deras kunskaper tas tillvara och tillämpas av andra pedagoger i skolans jämställdhetsarbete.

2 Litteraturgenomgång

Forskningsbakgrunden inleds med en historisk tillbakablick på genusforskning och kvinnoforskning. Därefter följer definitioner av begreppen könsroll, genus/kön och jämställdhet. Kön och genus är begrepp som ofta blandas ihop, liksom jämlikhet och jämställdhet. Genuspedagoger är ett relativt nytt begrepp och förmodligen okänt för många, därför ges en insyn i genuspedagogers arbete och utbildning. Det som också lyfts fram är skolans jämställdhetsarbete och vikten av att som både vuxen och pedagog granska det egna förhållningssättet.

2.1 Forskning

Enligt Kulick (1987) togs forskning som rör könsroller åter upp i slutet av 1960-talet. Nu var det kvinnorna som återupptog studierna av könsroller, anledningen till detta var att allt fler kvinnor nu börjat studera på universitet. Frågan som ställdes var, varför det fanns så stora skillnader när det gäller könsroller i olika kulturer. Detta var en fråga som tidigare inte varit aktuell. Sedan 1970-talet har genusforskningen handlat om vilken roll och ställning kvinnor haft i samhället. Det var vid denna tid som en "feministisk våg" drog fram, diskussionen övergick till att handla om kvinnligt respektive manligt. Thurén (2000) menar att det var nu som genusforskningen började ta fart med inriktning mot kvinnoforskning.

"Genusforskningen handlar om hur genus definieras och organiseras och vad det får för konsekvenser i olika sammanhang" (Thurén 2000, s.34). I genusforskningen görs studier på genusperspektivet inom olika områden som litteratur, psykologi, historia och pedagogik med mera. För att nämna något exempel kan forskare inom litteraturvetenskapen studera om det finns några skillnader i hur män och kvinnor skriver och pedagoger kan studera hur genus visar sig i skolmiljöer. Under benämningen genusforskning ingår bland annat kvinnoforskning som inriktar sig mot kvinnor och kvinnlighet samt mansforskning med inriktning mot män och manlighet. Jämställdhetsforskning ingår också under denna benämning, och handlar om vad som anses vara orättvisor i samhället och vilka åtgärder som kan sättas in. Genusforskning har gått från att enbart forska inom traditionella ämnen, till att bli ett tvärvetenskapligt kunskapsområde (Thurén, 2000).

I Sverige etablerades kvinnoforskningen 1976-78 vilket innebar att olika föreningar bildades där både kvinnliga och manliga forskare deltog. Hirdman (1993) beskriver att kvinnoforskningens syfte är att ”problematisera förhållandet mellan könen” (Hirdman 1993, s.146). Kvinnoforskare ifrågasätter varför kvinnor socialt värdesätts lägre än män och poängterar att en sådan underordning inte är acceptabel. Detta tar också Thurén (2000) upp och menar att kvinnoforskningen från början inte bara handlade om kvinnor, det som studerades var vilken ställning i samhället som kvinnor tilldelades. Genusforskningen har nått framgång anser Kulick (1987), vilket medfört att kunskaperna utvecklats och fått större uppmärksamhet. Under 1990-talet och framåt har intresset för genusfrågor ökat, detta enligt Skolverkets rapport nr 47 (1994) som menar att fokus nu legat på båda könen.

2.2 Könrollsbegreppet

Begreppet könsroll handlar om de skillnader som upplevs finnas hos kvinnor och män samt flickor och pojkar. Könrollsbegreppet utvecklades under 1950-talet och förklarar hur de biologiska könsrollerna påverkar hur flickor och pojkar uppfostras samt socialiseras (SOU 2004: 115). Kulick (1987) liksom Paulsson och Öhman (1999) menar att begreppet könsroller står för de uppfattningar som allmänt finns om kvinnors och mäns olika roller i privatliv och i samhällsliv. Från samhället finns det vissa egenskaper och uppgifter som anses som kvinnliga respektive manliga. Människor har i alla tider anpassat sig efter dessa könsroller skriver Örnstedt och Sjöstedt (1999), och det är under uppväxten i de sociala interaktionerna som pojkar och flickor formas efter de förväntningar och värderingar som ställs på deras beteende. Hirdman (2001) gör en uppdelning av begreppet könsroll och betonar att det osynliga bindestreck som finns mellan kön – och roll leder till frågeställningen om det är ”könet” eller ”rollen” som är mest betydande för hur människor ska vara och bete sig. Denna fråga leder ständigt fel menar Hirdman och anser att i begreppet könsroll styrs rollen av det biologiska. Den kroppsliga skillnaden mellan könen blir det som dominerar, medan det kulturella inte lyfts fram och problematiseras på samma sätt.

2.3 Begreppen kön och genus

Det var i mitten av 1980-talet som begreppet genus började användas i Sverige och ersatte då könsrollsbegreppet. Genusbegreppet är mer brett och skiljer det kulturella, hur vi människor gör, ifrån det som anses vara naturligt och givet, det biologiska (Thurén, 2000). Enligt Conell

(2002) gjordes det på 1970-talet en tydlig åtskillnad av begreppen "kön" och "genus". Kön syftade på de kroppsliga skillnader som fanns mellan kvinna och man, medan genus ansågs vara den skillnad som fanns mellan män och kvinnors olika roller och personligheter. Hedlin (2006) påtalar att genus är ett begrepp som människor lätt missförstår och menar att vi då istället tänker på kön. Det som människor helt enkelt gör är att de förväxlar begreppet kön med genus, utan att det egentligen finns något klart sammanhang emellan dem. Hedlin menar att det är ganska svårt att kortfattat förklara och beskriva vad genus är och hur detta begrepp ska tolkas.

Ordet kön är djupt rotat hos oss människor skriver Thurén (2000), och för de allra flesta handlar det om vad som anses vara naturligt som att kvinnor och män är olika. Något som tidigare nämnts, är att det inte bara finns en kroppslig skillnad mellan könen utan också en föreställning om hur kvinnor och män ska vara, hur de ska handla och uppträda. Kvinnor framställs som mer känsligare, mer omvårdande och fysiskt svagare än män vilket leder till en "genushierarki" där männen tilldelas mer makt än kvinnor. Thurén menar att vi behöver omvärdera våra tankar då det gäller att se på kvinnor och män, och för detta behövs det ett "vetenskapligt" redskap. Ordet kön anses inte vara lämpat som detta redskap, eftersom det har flera innebörder och kan tolkas på olika sätt. Det var utifrån detta tanke sätt som genusbegreppet infördes. Även Hirdman (2001) skriver om detta redskap och menar att det behöver finnas ett ord för att kunna samtala kring "hur könen görs, hur deras relationer ser ut, vad den relationen spelar för roll och hur vi ska kunna göra oss lite friare gentemot dessa gamla tankefigurer, Man och Kvinna" (Hirdman 2001, s.16). Det krävs en insikt om att genus som begrepp behövs för att få en förståelse för att det handlar om både män och kvinnor samt om social utveckling. Begreppet kan också vara till hjälp för att försöka reda ut och komma till klarhet med varför kvinnor är underordnade i samhället, vilket både män och kvinnor har medverkat till (Hirdman, 2001). Relationer är något som också Conell (2002) talar om och anser att fokus måste riktas mot människors relationer och inte skillnaden mellan könen. Dessa relationer mellan människor, handlar inte enbart om förhållandet mellan kvinna och man utan även relationer mellan människor av samma kön. "Genus handlar framförallt om de sociala relationerna inom vilka individer och grupper agerar" (Conell 2002, s.20).

Enligt Hedlin (2006) är ordet genus ett uttryck för kvinnligt och manligt som är socialt och kulturellt betingat. Genusbegreppet introducerades i den samhällsvetenskapliga och humanistiska forskningen, eftersom här behövdes ett begrepp som inte associerade till det

biologiska könet, utan det skulle rikta sig mot det som är föränderligt. Hedlin menar att våra tankar, uppfattningar och åsikter om kvinnligt och manligt är föränderliga och kan variera inom geografiska områden i samma tid, men det har också funnits stora variationer under historien.

2.4 Jämställdhet

Myndigheten för skolutveckling (2003) lyfter fram att betydelsen av ordet jämställdhet innebär att kvinnor och män ska behandlas lika. Begreppet jämställdhet blev introducerat på 1960-talet och frågor som rörde kvinnors status i samhället och i familjen togs upp på politisk nivå. I Skolverkets rapport nr 47 (1994) beskrivs det att jämlikhet och jämställdhet ibland blandas ihop. Med jämlikhet avses att behandla alla människor lika, oberoende av vilken kulturell eller social bakgrund de har. Jämställdhet innebär att både kvinnor och män ska behandlas och bli bemötta på lika villkor. Skillnaden i begreppet jämlikhet och jämställdhet är också något som Steenberg (1997) talar om och menar att vi ofta ställer jämlikhet i centrum, att alla ska bemötas lika, vilket kan leda till att jämställdheten mellan kvinnor och män inte sätts i fokus. Även Öhman (1999) tar upp att jämställdhet handlar om relationen mellan kvinnor och män, men vill också förtydliga att det inte är jämställt bara för att det finns lika många kvinnor som män på en arbetsplats. Enligt statistiska centralbyrån (2006) finns det olika perspektiv på jämställdhet, kvantitativ respektive kvalitativ:

Kvantitativ jämställdhet innebär en jämn fördelning mellan kvinnor och män inom alla områden i samhället t ex inom olika utbildningar, yrken, fritidsaktiviteter och maktpositioner. Kvalitativ jämställdhet innebär att både kvinnor och mäns kunskaper, erfarenheter och värderingar tas tillvara och får berika och påverka utvecklingen inom alla områden i samhället (SCB, På tal om kvinnor & män 2006. s. 5).

De olika aspekterna på jämställdhet är något som även Hedlin (2006) vill lyfta fram och påpekar att under 1970-talet var kvantitativa perspektivet det som ansågs som viktigast i skolans värld. Det handlade om att fördelningen skulle vara jämn, det vill säga lika många flickor som pojkar i en klass. Idag är det den kvalitativa aspekten som skolan jobbar med i sitt jämställdhetsarbete och som innebär att både flickor och pojkar ska ha samma möjligheter, skyldigheter och rättigheter. Detta ställer krav på pedagoger, men även annan personal inom skolverksamheten, att ha kunskaper i hur pojkars och flickors tillvaro ser ut och vilka förutsättningar de har i livet.

2.5 Genuspedagogutbildningen

Något som tidigare nämnts i uppsatsens bakgrund är att det i varje kommun skulle finnas minst en genuspedagog år 2004, detta enligt jämställdhetsdelegationen. Regeringen avsatte år 2002 resurser för att utbilda lärare i förskolan, grundskolan och gymnasieskolan till genuspedagoger. Utbildningen har varit kostnadsfri och hälften av alla kommuner har antagit erbjudandet (SOU 2004: 115).

Genuspedagogutbildningen ”Värdegrund, jämställdhet och genusvetenskap”, ges på uppdrag av Myndigheten för skolutveckling och hålls av Filosofiska institutionen vid Göteborg och Umeå Universitet. Det är en distanskurs på 10 poäng, som består av två delkurser, ”Kön och samhälle” samt ”Kön och kultur”. I kursen som handlar om kön och samhälle, tas bland annat begrepp som genusvetenskap, jämställdhet och värdegrund upp och åskådliggörs utifrån olika samhällsperspektiv. Under delkurs två ges deltagarna till exempel möjlighet att titta på och arbeta med, hur läromedel och media genom text och språk skapar föreställningar om kön. För att bli antagen till kursen krävs en grundläggande behörighet. Kursen riktar sig framförallt till lärare som redan är och har varit verksamma i för-, grund- och gymnasieskolan under några år. Pedagogerna har själv möjlighet att söka till kursen, men det ska ske i samråd med hemkommunen (Göteborgs Universitet, 2005). Målet med utbildningen menar Ejupovic (2004), är att ge pedagogerna som deltar i kursen olika verktyg som sedan kan användas i utvecklingsarbetet mot en mer jämställd skola. Tanken är att de sedan kan fungera som ett stöd och en resurs i jämställdhetsfrågor ute i kommunerna.

I en utvärdering om genuspedagogutbildningen vid Umeå universitet (2005), skriver Widerstedt att utbildningen är ett projekt som varat under två år. Widerstedt menar att om projektet hade varat tre till fyra år till, skulle jämställdhetsdelegationens mål med ett visst antal genuspedagoger kunna ha uppnåtts. Utvärderingen visar att det fanns ett intresse för kompetensutveckling i kommunerna för genus- och jämställdhetsfrågor, då projektet planerades. Men vid utformningen av utbildningen, undersöktes inte kommunernas önskemål och behov av en kurs i genus och jämställdhet (Umeå Universitet, 2005). Utbildningen till genuspedagog är i nuläget inte igång i vare sig Göteborg eller Umeå (Göteborgs och Umeås Universitet, 2005).

2.6 Genuspedagogens roll i verksamheten

I en artikel från Karlstad kommun (2005) finns att läsa om en kommun som bestämt sig för att aktivt arbeta för att få fler genuspedagoger. Deras mål är att det ska finnas en utbildad genuspedagog inom varje skolområde. De beskriver hur genuspedagoger arbetar och hur de kan stötta andra pedagoger för att göra dem mer medvetna och höja deras kompetens. Med hjälp av inspiration från genuspedagogerna, vill kommunen få fler pedagoger att bli intresserade av att gå utbildning och på detta sätt få fördjupade kunskaper om genuspedagogik i kommunen.

Genuspedagogens roll är att handleda pedagogerna i deras arbete med jämställdhet. Tanken är att de ska arbeta ute i verksamheten och finnas med i det praktiska och vardagliga arbetet, för att på så sätt kunna utvärdera verksamheten utifrån ett genusperspektiv. Det genuspedagogerna särskilt tittar på är pedagogernas bemötande av flickor respektive pojkar. För att pedagogerna ska bli medvetna om sitt egna förhållningssätt och hur de verkligen gör, behöver de få mer kunskaper om genusperspektiv och vad jämställdhet innebär. I artikeln nämns också att jämställdhetsfrågan är omdebatterad, det är en angelägen fråga som rör både kvinnor och män. Det handlar om demokratiska värden och måste därför diskuteras både i skolor och ute i samhället. Varje pedagog har ett ansvar att följa och arbeta utefter det uppdrag som görs gällande i våra styrdokument och jämställdhetsarbetet är där en viktig punkt. För att på ett väl genomtänkt och metodiskt sätt kunna genomföra ett jämställdhetsarbete i skolan kan personalen ta hjälp av och få stöd av genuspedagogernas kunskaper (Karlstad kommun, 2005).

2.7 Pedagogens förhållningssätt

Graf m.fl. (1991) anser att det under barnets uppväxt och utveckling sker ett samspel mellan barnet och de individer som finns runt i kring det. Genom olika gensvar på sina handlingar lär barnet sig vad som är accepterat eller inte. Barn påverkas av alla de intryck som de får via det informationsflöde som finns omkring dem och som förmedlar hur kvinnor och män ska vara. För att vuxna ska förstå måste de själva börja se sig omkring. Pedagogerna ute i verksamheten måste bli medvetna om och reflektera över det som barn ser och upplever. För att undvika att ensidigt uppmuntra barnen i stereotypa könsrollsmönster i skolan, behöver vuxna gå ifrån de invanda könsrollsmönster som kan finnas i ett arbetslag. Pedagoger är förebilder för barnen

och behöver erbjuda dem alternativa förebilder. När de vuxna visar sina olika förmågor, ger de barnen vägledning och möjlighet till att utveckla och tillgodose sina behov (Graf m.fl. 1991).

Abrahamsson (2007) påpekar att det i skolan talas om hur viktigt det är att utgå ifrån varje enskilt barn. Detta innebär att pedagogen måste reflektera över sitt egna förhållningssätt och tänka på att inte behandla barnen olika beroende på kön. Då är det könet med dess begränsningar som styr barnets utveckling och barnet får inte möjlighet att utvecklas utifrån sig själv. Pedagogens medvetenhet om sitt bemötande gentemot flickor och pojkar benämns också i Skolverkets rapport nr 47 (1994). Här poängteras det att pedagoger behöver tänka på sitt egna förhållningssätt, för att de ska upptäcka hur de verkligen gör och säger i sin kontakt samt kommunikation med barnen. Även Svaleryd (2002) tar upp vikten av att pedagogerna är medvetna och reflekterar över vilka förväntningar de har på flickor respektive pojkar. Svaleryd menar att pedagoger behöver inhämta kunskaper om genus och dess betydelse för samhället. Det handlar både om att få insikt i, ”hur män och kvinnor har det i Sverige i dag, och sist men inte minst kunskap om hur ens eget förhållningssätt påverkar andra människors självuppfattning” (Svaleryd 2002, s.40).

I arbetet med genus och jämställdhet anser Svaleryd (2002) att värderingsövningar kan vara en bra metod att använda för att både vuxna och barn skall bli medvetna om sina egna värderingar och hur andra tänker. Syftet med värderingsövningar handlar inte om att få fram vad som är rätt eller fel, utan med hjälp av denna metod kan pedagogerna få ta del av varandras åsikter, funderingar och tankar i en fråga. Svaleryd menar att på en del skolor läggs det mycket tid på att studera vad barnet gör och då kan pedagogerna ibland glömma bort sitt egna förhållningssätt. I pedagogens arbete med att medvetandegöra det egna förhållningssättet kan videokameran vara ett bra redskap för att som pedagog själv reflektera över sitt agerande och sätt att vara gentemot barnen.

2.8 Skolans jämställdhetsarbete

Skolan ska utgå från samhällets grundläggande värden, jämställdhet är ett av de värden som ska förverkligas i skolan skriver Orlenius (2001). Författaren menar att det är lätt att fastna vid att bara se förtryck som förekommer i andra kulturer och påpekar att pedagoger ute i skolorna måste vara observanta på vad som sker i den egna skolmiljön. Ställa sig frågor som:

Vilken människosyn har vi? Utgår vi verkligen ifrån att alla är lika värde? Enligt Orlenius framgår det tydligt i läroplanerna att traditionella könsroller ska motverkas och att skolan ansvarar för att utvecklings- och förändringsarbete sker.

Jämställdhet är inte bara en fråga som rör vuxna människor och deras arbetssituation anser Steenberg (1997) utan ett aktivt jämställdhetsarbete måste också bedrivas i skolan, i dess undervisning, aktiviteter samt vardagssituationer. Detta innebär att jämställdhet i högsta grad är en pedagogisk fråga. Jämställdhetsarbetet i skolan kan leda till jämställdhet mellan könen, det handlar om att ta till vara på flickors och pojkars individuella förutsättningar och behov.

Myndigheten för skolutveckling (2003), tar upp att det redan under 1960-talet utarbetades riktlinjer för hur jämställdhetsarbetet skulle utformas i skolan och som formulerades i skollagen och i läroplanerna. Sedan 1970-talet har jämställdheten ökat något såväl inom familjelivet som inom samhället. Jämställdhet är en demokratisk fråga som handlar om rättvisa och det behöver ske en förändring av den maktobalans mellan könen som råder i samhället. Enligt Skolverkets rapport nr 47 (1994), ska skolan arbeta effektivt med jämställdhetsarbete för flickor och pojkars lika möjlighet till kunskap och inläring. Vid planering och utförande av undervisning ansvarar skolan för att könenas olikheter tas i beaktning, både när det gäller barnens mognad och kunskapsutveckling.

Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan skall motverka traditionella könsroller och könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller (Skolverket 2004, s.26).

Studier visar att det ställs högre krav på flickor i skolan. Flickor ses som ambitiösa samt välanpassade och är de som får ta ett stort ansvar i klassrumsmiljön, medan pojkar får större uppmärksamhet genom att synas och höras. Trots att pojkar tilldelas mer resurser än flickor visar de inte lika bra resultat (Myndigheten för skolutveckling, 2003). Björnsson (2005) håller med om att pojkar många gånger får mer uppmärksamhet och större talutrymme i skolan, men menar att det har skett vissa förändringar i könsmönstret. Det finns fler flickor nu än tidigare som är verbalt aktiva under lektioner, medan vissa pojkar är ganska tystlåtna. Björnsson anser också att den uppmärksamhet som pojkar får från läraren, oftast handlar om tillrättavisande och leder till ett negativt samspel för pojkarna. Hedlin (2006) påpekar att pojkar av tradition får mer träning i och fostras till att utveckla ett starkt självförtroende och självständighet,

medan flickor uppfostras till att visa sympati, empati och omvårdnad för sina medmänniskor. I skolan finns det en tendens till att fortsätta med att träna barnen i det de redan kan och är bra på, istället för att arbeta med och stimulera de sidor som pojkar respektive flickor behöver utveckla och bli bättre på (Hedlin, 2006).

Hedlin (2006) menar att arbetet med jämställdhet i skolan har lett till en ensidig lösning och det har låtit som att det är flickorna som är ett jämställdhetsproblem. I skolan har det förekommit en del projekt kring jämställdhet där det fokuserats på flickorna. De har deltagit i projekt som handlar om att flickorna behöver lyftas fram, bli ”tuffare” och ta större plats. I slutändan har detta inneburit att flickorna blivit starka individer, som vågar ta för sig och blivit mer högljudda, vilket inte alltid väckt positiva reaktioner utan många gånger har detta resultat setts som negativt. ”Tjejgrupper” har varit populära och ofta har aktiviteterna som förekommit i dessa grupper varit klart könsstereotypa. Aktiviteterna har handlat om att till exempel göra blomsterarrangemang och lära sig vårda sitt yttre med hjälp av skönhetsprodukter. Under tiden som projekten och ”tjejgrupperna” varat, har pojkarna fått ha lektioner som vanligt och inte fått möjligheten att delta i projekt där de får tala om känslor, lära sig att bli bättre lyssnare och visa omsorg om andra med mera.

Björnsson (2005) skriver att undersökningar och forskning visar på att flickor idag presterar bättre och utvecklas till att nå framgång. I skolan har det den senaste tiden handlat om att flickor ska försöka gå ifrån tidigare kvinnoideal, utvidga sina möjligheter och våga gå in i yrkesområden som har stor dominans av män. Björnsson menar att pojkarnas värld och ideal inte tagits upp och utmanats på samma sätt, vilket kan ha lett till en otydlighet av vad maskulinitet är eller kan vara. De satsningar som gjorts ute i skolorna för att stärka flickor i sina val av kunskapsfält och yrkesområden har varit väl befogade och deras goda resultat ska ses som en vinst både individuellt och för samhället. Detta har inneburit en brist på förändringar vad gäller pojkars identitet som kan ha orsakat en obalans, vilket lett till att pojkar inte är lika motiverade till skolarbetet som flickor är. Det finns också en uppfattning bland män/pojkar att de inte har så mycket att vinna på att en förändring av rollerna mellan könen sker. Björnsson poängterar att det är viktigt att skolan arbetar för att behandla flickor och pojkar likvärdigt.

Odelfors (1999) menar att skolans uppgift är att arbeta för att få barnen till att bli vuxna som finner det naturligt, samt tar för givet att kvinnor och män ska ha samma möjligheter till

inflytande inom både familj och samhälle. Denna utveckling av barns könsidentitet ska ske i en interaktion mellan pedagoger, föräldrar och samhälle. Svaleryd (2002) belyser vikten av att jämställdhetsarbete ständigt behöver finnas med i det dagliga arbetet. För att detta ska fungera måste skolan ha klara riktlinjer med sitt jämställdhetsarbete och tydligt kunna definiera innebörden av ord som kön, könsroll och genusperspektiv (Svaleryd, 2002).

I ett jämställdhetsarbete är det inte ovanligt att motstånd uppstår. Det kan komma från andra pedagoger i arbetslaget eller från skolledningen. Då gäller det att ha mycket kunskaper med sig och att kunna lägga fram det som är positivt och vad som kan vara en vinst med arbetet. För den eller dem som startar igång ett jämställdhetsarbete krävs en hel del tålamod och det är inte ovanligt att få utstå en hel del kritik, det gäller då att inte ta det personligt. Ett hinder som kan uppstå är att en del tror att jämställdhetsarbetet går ut på att göra flickor till pojkar och tvärtom. Det kan finnas en rädsla för att till exempel pojkar tvingas till att dansa balett och att flickor tvingas till att bli svetsare (Hedlin, 2006).

3 Problemprecisering

Med avseende på bakgrund, syfte och forskningsbakgrund formulerades följande frågeställningar:

- Hur kan genuspedagoger fungera som resurs och stöd för andra pedagogers förändrings- och utvecklingsarbete?
- Hur upplever pedagogerna ute i verksamheten att samarbetet med genuspedagogen fungerar?
- Vilka förändringar har skett sedan samarbetet började?
- Vilka faktorer anser genuspedagoger och pedagoger är av största vikt för att ett arbete kring jämställdhet ska kunna genomföras i skolan?

4 Empirisk del

Denna del inleds med att redogöra för den metod som valts för denna undersökning. Därefter ges en beskrivning av det urval som gjorts och följs av en redogörelse för hur genomförandet gått till och vilka material som använts. I analysen redovisas kortfattat hur arbetet med att analysera och tolka de svar som framkommit i intervjuerna har utförts och hur det har sammanställts. Detta avsnitt avslutas med att resonera de etiska överväganden som gjorts och hur de har framförts till informanterna.

4.1 Val av metod

Den kvalitativa metoden har blivit utgångspunkt för vår undersökning då syftet varit att få fram mer specifika uppgifter från ett mindre antal personer via intervjuer. De fördelar som Denscombe (2000) tar upp med den kvalitativa metoden är att det material som kommer fram har en verklighets anknytning i det sociala livet och den ger en djupgående undersökning inom ett avgränsat område. Trost (1997) menar att den kvalitativa metoden ska väljas då undersökningens frågeställning går ut på att hitta mönster eller få en förståelse för något specifikt ämne.

Vårt val av intervju som metod har under inledningen av vårt arbete blivit ännu mer självklart. Detta med anledning av att det funnits svårigheter att få tag i informanter med de kunskaper och erfarenheter som krävs för att vårt syfte med undersökningen ska uppnås. Enligt Denscombe innebär det att undersökningens syfte ”tjänar på att erhålla material som ger mer djupgående insikter i ämnet, men som bygger på information från ett färre antal informanter” (Denscombe 2000, s. 132).

Semistrukturerade intervjuer har valts med anledning av att få de personer som intervjuas mer engagerade i innehållet. Frågorna som har ställts har varit öppna och de intervjuade har fått möjlighet att utveckla sina tankar och åsikter om det berörda forskningsområdet. Till hjälp har det funnits färdigformulerade frågor som fungerat som ett stöd för att intervjun ska leda fram till det som är av betydelse för undersökningens syfte.

4.2 Urval

Med anledning av att tiden för undersökningen varit begränsad och att de personer som söktes för intervjuer behövde ha speciella kunskaper och erfarenheter, har ett urval skett genom handplockning. Detta sätt att göra urval på beskrivs enligt Denscombe (2000) som subjektivt urval, personerna väljs med tanke på att få fram den information och det innehåll som syftet med en undersökning kräver. Forskaren väljer avsiktligt ut de personer som anses kunna lämna uppgifter som är värdefulla för undersökningen.

Via en internetsida från Göteborgs Universitet har en lista på utbildade genuspedagoger gett oss ett antal e-post adresser. Genuspedagoger från olika kommuner har kontaktats vilket resulterat i att tre genuspedagoger medverkat i intervjuer. Vi har även intervjuat tre pedagoger som har ett nära samarbetet med en genuspedagog. I de verksamheterna de arbetar finns ett stort engagemang kring att arbeta med barn och jämställdhet. Intervjupersonerna är verksamma inom både förskola och skola, i tre olika kommuner.

Av de genuspedagoger som intervjuats har två av dem lärarutbildning i grunden, medan en av dem har annan utbildning med högskolepoäng i pedagogik. De har varit verksamma i skolan mellan 15 och 20 år och de är alla kvinnor. Gemensamt för de tre pedagoger som medverkat i intervjuer är att de är förskollärare och kvinnor. De har arbetat i skolans verksamhet mellan tre till sexton år och samarbetet med en genuspedagog har pågått under cirka två till tre år.

4.3 Genomförande och val av material

Första kontakten med de personer som var aktuella för en intervju togs via e-post. Där gavs en kort beskrivning om ärendet och vårt syfte med undersökningen. I meddelandet gjordes en förfrågan om de var intresserade av att medverka i en intervju, därefter skedde kontakt via telefon där tid och plats bestämdes för varje intervjutillfälle. Vid denna kontakt fick de också information om hur lång tid intervjun skulle ta. De flesta intervjuerna har av praktiska skäl skett på personernas arbetsplatser, detta är något som informanterna själva valt på grund av tid och personaltäthet. Enligt Denscombe (2000) är en avskild plats att föredra för att störas så lite som möjligt. Det har gjorts försök till att uppfylla detta genom att intervjuerna till viss del skett i mindre grupprum.

Varje intervjutillfälle har inletts med en kort presentation om intervjuerna och syftet med undersökningen. Informanterna har tillfrågats om de ger sitt tillstånd till att intervjuerna spelas in och de har informerats om att det som sägs under intervjun kommer att behandlas konfidentiellt (Denscombe, 2000). Intervjufrågorna har ställts med utgångspunkt av att de ska börja med lättare och mer konkreta frågor. Frågorna finns att läsa i bilaga 1 och 2. Intervjuerna har spelats in för att intervjuaren ska kunna koncentrera sig på det som sägs under intervjun. Anteckningar har också förts av den person som inte hållit i själva intervjun, som ett komplement och utifall att ljudinspelningen inte skulle fungera.

Varje intervju har avslutats med att fråga informanten om det finns något att tillägga, vilket Denscombe (2000) ser som ett bra sätt att avsluta en intervju på. Avslutningsvis har intervjuerna också tackat informanterna för deras medverkan och tillfrågats om de kunnat vara tillgängliga för eventuella kompletteringar.

4.4 Analys och tolkning

Transkriptioner har gjorts direkt efter intervjuerna för att den information som kommit fram fortfarande ska vara färsk i minnet. Svaren som framkommit utifrån frågorna har analyserats, och denna tolkning har skrivits ner till ett mer berättande resultat där vissa citat av det som informanterna sagt återges. Resultatet har delats upp i olika rubriker som delvis valts med tanke på och med utgångspunkt i undersökningens frågeställningar.

4.5 Etiska övervägande

Etiska överväganden har gjorts och är utförda enligt forskningsetiska principer (Vetenskapsrådet, 1990). De personer som tillfrågats om att medverka i intervjuer har fått information om undersökningens syfte. Utifrån detta har de sedan fått ta beslut om de vill delta i intervjun. Information har getts från intervjuerna om att informanternas identitet kommer att hållas hemlig för läsaren och det är bara författarna som känner till deras identitet.

I resultaten av undersökningen har informanternas identitet inte varit av vikt och deras identitet kommer därför inte att kunna utläsas. Inga kontaktuppgifter på informanterna finns nedskrivna så att de skulle kunna hamna i "felaktiga" händer. Informanterna har blivit underrättade om att de uppgifter som kommit fram, endast kommer att användas i denna

undersökning och inte i några kommande undersökningar. De har också fått vetskap om att de ljudfiler som spelats in inte kommer att sparas, utan endast transkriptionerna av intervjun sparas hos en av författarna. Vid transkriptionen av ljudfilen har personliga uppgifter tagits bort.

5 Resultat

Resultatet har delats upp i olika kategorier. Det som analyserats har vävts samman till ett berättande resultat. Vissa citat finns återgivna för att lyfta fram en del av det som sagts under intervjuerna. Samtliga genuspedagoger och pedagoger kommer att benämnas med fingerade namn.

5.1 Genuspedagoger

Resultatet av det som har framkommit i intervjuerna med genuspedagogerna Karin, Cecilia och Lena.

5.1.1 Bakgrund och utbildning

Genuspedagogutbildningen har alla upplevt som positiv och berikande. De har på eget initiativ sökt utbildningen men behövt ett godkännande från både rektorer och utbildnings- och förvaltningschefer i kommunen. Något som genuspedagogerna nämner är att utbildningen varit kostnadsfri för kommunerna men i och med att kommunen låter någon gå kursen förbinder de sig till fortsatt samarbete kring genusfrågor. Det som också påtalas är att Myndigheten för skolutveckling haft som mål att det ska finnas minst en genuspedagog i varje kommun. Detta menar genuspedagogerna kan bli svårt att uppnå, då utbildningen i åtminstone en av orterna inte är igång i nuläget.

Intresset för genusfrågor är en anledningen till varför genuspedagogerna sökt utbildningen. De menar att teoribakgrunden ofta är dålig och detta var något som de fick med sig från utbildningen. Kursen handlar om demokratifrågor med inriktning mot jämställdhetsfrågor. I utbildningen ingick också hela och breda värdegrundsperspektivet för skolan. Allmän genusteori, genusforskning, hur det ser ut i juridiken och lagarna är en del av det som ingått i kursen och det handlar om att koppla ihop dessa bitar. Kursen ger också en praktisk bas och en bred kompetens i och med att deltagarna ges möjlighet till att ta del av samt utveckla varandras intressen och erfarenheter i ett genusperspektiv. De som deltagit i kursen har varit pedagoger, rektorer och utvecklingsledare. Genuspedagogen Lena berättar: – *Jag valde att gå kursen eftersom jag kände att demokratifrågor är det jag arbetar med i min praktiska vardag med barnen. Under utbildningstiden har jag insett att arbetet med jämställdhetsfrågor också*

innebär att arbeta med etnicitet, handikapp, lika värde och klasstillhörighet med mera. Jämställdhetsfrågan har blivit allt viktigare för mig och detta var också en anledning till att jag valde att gå kursen.

5.1.2 Genuspedagogernas arbete och rollen som resurs och stöd i verksamheten

Det som framkommit är att genuspedagogerna arbetar med föreläsningar och studiebesök för att på så sätt delge sina kunskaper och erfarenheter. Föreläsningarna är riktade mot all personal inom skolan samt föräldrar. Samarbetet med föräldrarna nämner alla genuspedagoger som en viktig del av deras arbete, men hur föräldrarnas medverkan ser ut är olika. På en av förskolorna där Karin arbetar finns föräldrarna med i en jämställdhetsgrupp och samarbetar där med personalen. I jämställdhetsgruppen diskuteras frågor som miljön, förhållningssättet, hur de ska arbeta, vilket material som ska köpas in och vilken fortbildning som behövs. Det diskuteras alltid en jämställdhetsfråga i samband med föräldramöten menar Karin och anledningen till detta samarbete med föräldrarna är enligt henne att de har haft drivande föräldrar. Cecilia är verksam i grundskolan och hon nämner också att de tar upp frågor kring genus och jämställdhet på föräldramöten. De har även lagt genus på schemat, dels för att förtydliga för föräldrarna men framförallt för barnen att de verkligen arbetar med ett genusperspektiv och vilket syfte lärarna har med arbetet. Lena håller kvällsföreläsningar för intresserade föräldrar och personalgrupper i de olika rektorsområdena i kommunen.

Arbetsvillkoren ser olika ut för de genuspedagoger som ingått i undersökningen. Både Karin och Cecilia arbetar kvar på sina tjänster och har utöver detta även sina uppgifter som genuspedagog. Deras arbete som genuspedagog riktas i första hand mot den verksamhet där de själva arbetar men de har även andra skolor i kommunen som arbetsfält. De nämner svårigheten med att hinna med både det ordinarie arbetet, och arbetet som genuspedagog i den egna verksamheten, samtidigt som de ska bistå med sina kunskaper i andra skolor i kommunen. Något som också påtalas är att de inte har något utöver i lön för att utföra arbetet som genuspedagog i kommunen. Lena är tjänstledig från arbetet som förskollärare och har en tjänst som genuspedagog på utbildningsförvaltningen, där hon handleder personal på olika skolor i kommunen. Lena säger: – *Jag har en fantastisk chef som har förstått mig, insett den potential jag har och vågat lita på att jag skulle fixa det här jobbet. Även den rektor som jag jobbat med har ställt upp för mig och gett mig tjänstledigt från mitt arbete som förskollärare.* Karin och Cecilia däremot tycker att de inte får så stor uppmuntran ifrån sina kommuner.

Samtliga genuspedagoger är eniga om att högre upp, på politisk nivå, finns det svårigheter. Jämställdhetstänkandet finns, men det handlar om bristande förståelse och kunskap om jämställdhetsarbete och hur det praktiskt ska kunna genomföras. Svårigheterna menar de kan bero på att det på denna nivå finns en budget att tänka på och som skall uppnås.

Genuspedagogerna har i och med sin utbildning fått med sig kunskaper som krävs för att kunna genomföra ett jämställdhetsarbete. De anser att de har en hel del kunskaper att tillföra ute i verksamheten och fungerar därmed som en kompetens, som pedagoger och annan personal kan vända sig till och få handledning av. Karin beskriver: – *Min roll är att fungera som ett stöd och ge tips om litteratur i ämnet. Jag ingår i jämställdhetsgruppen där vi diskuterar olika saker som miljön och vilka saker vi ska köpa in utifrån ett genusperspektiv. Sedan försöker jag att vara lite provokativ när det gäller det här med jämställdhet och pedagogernas förhållningssätt, ifrågasätta saker jag ser och hör och detta är även något som jag vill att andra ska göra med mig också. Det handlar om att göra varandra medvetna om att vi faktiskt lever i den här könsordningen, som vi upprätthåller genom att vi är fostrade i det.* Lena och Cecilia talar om vikten av att bli medveten om det egna förhållningssättet och de utgår ifrån att arbeta med olika former av drama och värderingsövningar. Det handlar inte bara om att arbeta med teoretiska kunskaper, utan för att få en förståelse och en medvetenhet behöver även praktiska övningar finnas med både för barn och vuxna. Lena säger: – *Det handlar om att som pedagog reflektera över vad jag tycker.*

Genuspedagogerna finns ute i verksamheten för att observera pedagogernas förhållningssätt, hur de behandlar och bemöter flickor respektive pojkar. Arbetet består sedan i att tillsammans analysera hur de verkligen gör och på vilket sätt de kan komma vidare. Alla genuspedagoger anser att videokameran är ett bra redskap att använda, för att på ett tydligt sätt få syn på det egna förhållningssättet. Videoupptagningen kan även fungera som ett diskussionsunderlag för arbetslaget. Genuspedagogerna har kommit olika långt då det gäller att använda sig av videofilmning i arbetslaget. Karin och Lena har i sina verksamheter använt sig av metoden under en tid. Verksamheten där Cecilia arbetar har inte riktigt kommit igång med att videofilma sig själva ännu, men där finns en positiv inställning bland några av pedagogerna till att arbeta med videoinspelningar.

5.1.3 Genomförande av ett jämställdhetsarbete i skolan

Genuspedagogerna är alla överens om att jämställdhetsarbetet är viktigt, det tar tid och får inte bara bli till olika projekt i skolan som varar över en viss tid eller period. Det får heller inte bli att det handlar om och pratas om genus och jämställdhet en viss dag i veckan. Genusperspektivet ska finnas med hela tiden i allt som görs och ska genomsyra hela verksamheten. Enligt styrdokumentet, läroplaner och skollagen är detta ett uppdrag som alla pedagoger har att arbeta med menar genuspedagogerna. De upplever att när det gäller projekt som endast varat under en viss tid, finns risken att projektets mål och syfte ganska snart glömts bort efter att det avslutats.

Det som är av största betydelse och som nämns av samtliga genuspedagoger, är vikten av att läsa in sig på och skaffa sig kunskaper i ämnet. Lena säger: – *För att kunna genomföra ett jämställdhetsarbete i skolan krävs tid. Tid för lärarna att få reflektera över det som görs och tid för kunskapsinhämtning.* Som tidigare nämnts handlar det också om att analysera och utvärdera det egna arbetet. Detta är något som Cecilia tar upp och menar att: – *Vi är alldeles för många som tror att vi gör rätt. Vi har ju exempel på när vår egen skola hade flickgrupper och pojkgrupper, flickorna hade sminkverkstad och pojkarna knöt flugor till kastspö. Detta är bara att förstärka de traditionella rollerna, det hade varit spännande att göra tvärtom.*

Då det gäller jämställdhetsarbete är det precis som inom andra områden viktigt att planera. I arbetet ska det finnas en planering för allt som har med genus att göra, det kan gälla värdegrundsfrågor och frågor som rör demokrati. Det handlar om att ha mål för arbetet samt hur och när detta ska utvärderas. Men det behöver också finnas mål och verktyg för hur målen skall uppnås. Lena gör en jämförelse med hur skolans läs- och skrivinlärning fungerar. I detta arbete görs noggranna planeringar, en lika klar och tydlig planering behöver även finnas i arbetet kring jämställdhet.

Miljön har stor betydelse anser Karin och på förskolan där hon arbetar har alla gjort en undersökning av sin egen avdelning. Varje avdelning gjorde upp en karta och tittade på var i miljön som pojkar och flickor befann sig, detta för att se om det fanns någon miljö som är mer riktad till pojkar respektive flickor. Det de också ville undersöka, var hur barnen använde miljön och var pedagogerna fanns. Cecilia berättar om sina elever och menar att det är skillnad i genus vad beträffar inom – och utomhusmiljö. Utomhus är barnen mer samspelade och både flickor och pojkar är tillsammans. Inomhus faller eleverna lätt in i de traditionella

könsrollerna, flickorna ägnar sig oftast åt finmotoriska övningar, medan pojkarna tränar grovmotorik i sina lekar.

För att kunna genomföra ett jämställdhetsarbete, anser genuspedagogerna att de främst behöver ha pedagogerna ute i verksamheten med sig. Det behöver också finnas ett stöd från rektorer, ledningsgrupp inom kommun samt föräldrar. Cecilia påpekar att rektorens stöd är av stor vikt. När hon själv föreläser för skolpersonal, vill hon att det är rektorn som ska ha tagit initiativet och hon ställer som krav att rektorn finns med under hela föreläsningen.

5.1.4 Förändringar som genuspedagogerna sett sedan samarbetet började

Det som alla genuspedagoger ser som en skillnad mot tidigare, är att intresset för genusfrågorna blivit större ute i verksamheten. Detta märks tydligt då det ofta finns en önskan om genuspedagogens medverkan vid föräldramöten. Genuspedagogerna tillfrågas allt oftare om litteratur i ämnet, deras idéer och åsikter efterfrågas i större utsträckning än tidigare. Lena kan se att intresset för genus har blivit större i antalet människor som kommer till hennes föreläsningar. Tidigare har personer som deltagit i nätverk eller kurser som rör genus utgjort den största delen av lyssnare. Nu ser hon att även andra, däribland fler rektorer som söker sig till föreläsningarna.

Cecilia beskriver att de har arbetat mer med att synliggöra alla elever: – *Våra flickor är rätt kavata, det kan jag se då det är många fler av våra flickor som uppträder på klassens timme än tidigare och det är fler flickor nu som vågar säga ifrån. Vi har ett par pojkar som äger hela klassrummet, som räcker upp handen samtidigt som de säger svaret rakt ut, vi vet om det och får bearbeta de barnen speciellt. Överlag arbetar vi mycket med genus i vår grupp.* Cecilia berättar också att kolleger från andra arbetslag har uttalat sig om att de ser en skillnad på barnen i grupperna. De tycker att flickor och pojkar är mer samspelade i den grupp som arbetat med genus och jämställdhet. De fungerar bättre tillsammans oavsett könstillhörighet. De förändringar som Karin kan se i deras verksamhet är att arbetet med genus diskuteras mer och det har blivit allas ansvar att arbeta utifrån ett genusperspektiv.

5.2 Pedagoger som samarbetar med en genuspedagog

Här presenteras det resultat som framkommit i intervjuerna med pedagogerna Sara, Anna och Lisa som aktivt arbetar tillsammans med en genuspedagog ute i verksamheten.

5.2.1 Genuspedagogernas arbete och rollen som resurs och stöd i verksamheten

Pedagogerna anser att genuspedagogens uppgift är att föreläsa om genus och jämställdhet och på detta sätt förmedla sina kunskaper till pedagogerna ute i verksamheten. Dessutom tar pedagogerna upp att genuspedagogen ska fungera som en handledare och ständigt finnas tillgänglig vid behov av stöd. Genuspedagogen skall vara en person som de kan delge sina tankar och föra diskussioner med kring jämställdhet. Pedagogerna menar att en del av genuspedagogens arbete består i att kunna ge tips på den litteratur som finns att tillgå, som handlar om genus och jämställdhet. De får då möjlighet att inhämta mer kunskaper och utöka sin kompetens.

Lisa berättar att genuspedagogen kan fungera som en "kick off" till ett arbetslag, för att konkret visa vad genus och jämställdhet handlar om. Sara för fram sina tankar om genuspedagogens uppgift: – *Genuspedagogens uppgift är att hålla arbetet uppe, det vill säga hålla det vid liv, och att vi håller diskussionen igång om genus och jämställdhet.* Anna tycker att det viktigt att genuspedagogen påminner och pratar mycket om hur pedagogerna bemöter barnen, hur de tilltalar pojkar respektive flickor och hur mycket tid som de lägger på pojkar respektive flickor. Anna säger att genuspedagogen påminner pedagogerna om att få in ett tänkande kring genus och jämställdhet i vardagen.

Genuspedagogen kan vara ett stöd och en resurs genom att delge sina kunskaper för pedagogerna ute i verksamheten. De kan komma med idéer och tips på hur pedagogerna kan arbeta med genus och jämställdhet. Anna berättar att genuspedagogen på deras förskola fungerar som en resurs, genom att hon talar mycket om genus och jämställdhet och på så sätt håller arbetet vid liv. Anna menar att pedagoger ute i verksamheten verkligen ska ta tillvara på den fördelen som det faktiskt är att ha tillgång till en genuspedagog, genom att kontinuerligt och vid behov diskutera olika saker. Sara och Lisa tar upp att genuspedagogen kan fungera som en resurs, genom att handleda pedagogerna i sitt arbete och att det är en person som de kan "bolla" sina tankar med. Detta beroende på att genuspedagogen har mycket kunskaper i ämnet. Lisa nämner att föräldrarna ibland kan misstolka arbetet med jämställdhet och att pedagogerna då behöver förklara vad arbetet innebär. En inledning till en sådan förklaring kan låta så här enligt Lisa: – *Tanken är inte att göra din flicka till pojke eller tvärtom, utan vi som pedagoger ska bemöta dem likadant och de ska få precis samma förutsättningar.* I vissa fall då det kan förekomma motstånd kring arbetet med jämställdhet i skolan är det en fördel att genuspedagogerna finns att tillgå.

5.2.2 Samarbetet med genuspedagogen

Innan samarbetet med en genuspedagog började, så tycker inte Lisa att de på hennes arbetsplats arbetade med genus och jämställdhet i den utsträckningen som de gör nu. De andra pedagogerna har ingen uppfattning om hur det sett ut i deras verksamheter tidigare, detta på grund av att de inte arbetat där innan samarbetet med genuspedagogen inleddes. Pedagogerna anser att samarbetet med genuspedagogen fungerar mycket bra och de är positiva till arbetet som genuspedagogen gör ute i deras verksamhet med pedagoger, föräldrar och barn. Pedagogernas uppfattning inom den egna verksamheten är att genuspedagogens tankar, idéer och kunskaper tas emot på ett positivt sätt. Enligt Lisa kan det finnas en viss skillnad mellan deras sätt att ta emot genuspedagogernas förslag, i jämförelse med de pedagoger som inte arbetar lika mycket med genus och jämställdhet: – *Det finns pedagoger som tror att de redan vet hur de ska arbeta med dessa frågor, de är inte riktigt lika mottagliga för det som genuspedagogen har att delge.*

5.2.3 Genomförande av ett jämställdhetsarbete i skolan

Pedagogerna är alla överens om att jämställdhetsarbete är viktigt att genomföra tillsammans med barnen i skolan. För att det i samhället skall ske förändringar i tankesättet vad gäller skillnader mellan flickor och pojkar, menar samtliga pedagoger att det är viktigt att börja arbeta med genus redan från det att barnen är små. Pedagogerna är eniga om att jämställdhetsarbetet i skolan inte får bli till något enstaka projektarbete, det får heller inte bli ett tema som bara ägnas tid till en gång i veckan. Jämställdhetsarbetet ska bli något naturligt, som hela tiden finns med i tankesättet och som genomsyrar hela verksamheten.

För att kunna genomföra ett jämställdhetsarbete i skolan krävs ett stort engagemang menar Lisa. Det som pedagogerna ser som betydelsefullt är att det finns en genuspedagog som från början kan hålla i trådarna och som har mer kunskaper i dessa frågor. En genuspedagog kan ge tips på användbar litteratur, då kunskap i ämnet är det som är det allra viktigaste för att starta igång ett jämställdhetsarbete. För att som pedagog kunna genomföra ett bra arbete med jämställdhet i fokus krävs fortbildning anser Sara: – *Det behövs tid för att tänka igenom och testa sina egna föreställningar innan arbetet kan starta upp.*

Pedagogerna nämner att det finns olika sätt att arbeta med barnen i ett jämställdhetsarbete. Anna berättar att de arbetar med massage efter maten istället för att läsa saga. Hon menar att

det är viktigt att barnen lär sig att ta på varandra på ett vänskapligt sätt. Då barnen själva får välja tar de gärna någon av samma kön att massera, därför använder pedagogerna sig av olika grupperingar vid massagen. Syftet med detta är att försöka sudda ut gränser mellan pojkar och flickor. Detta har lett till att flickor väljer pojkar och pojkar väljer flickor i större utsträckning än tidigare. Något som tidigare nämnts av pedagogen Lisa är arbetet med trygghetsövningar med de vuxna, hon påpekar att dessa övningar också används i arbetet med barnen. Lisa ger ett exempel på en övning där barnet lär känna sig själv, men som också bygger på samarbete och att uppnå trygghet i gruppen: – *Alla står i en ring och det ska vara alldeles tyst och så ska man försöka få ögonkontakt med någon annan i ringen. När vi fått ögonkontakt ska vi byta plats med varandra, men det får inte ske samtidigt som något annat par byter plats, utan vi måste ha koll så att vi inte krockar.*

Det pedagogerna tar upp och anser som viktigt är att arbetet med jämställdhet behöver börja hos de vuxna, med att studera sitt egna förhållningssätt ur ett genusperspektiv. Därefter gäller det att gå in och våga ge kritik till varandra för att utvecklas och bli medvetna om hur vi agerar och tänker. Anna säger att det krävs en medvetenhet för att överhuvudtaget våga kritisera sig själv, och titta på olika situationer och arbetssätt ur ett genusperspektiv tillsammans med sina kollegor. I sitt arbete med jämställdhet menar Sara att det är viktigt att arbeta målmedvetet med genus och jämställdhet, samt ha ett syfte med arbetet och att det sker tillsammans med en genuspedagog. För att öka jämställdheten berättar Lisa att det är betydelsefullt att titta på pedagogens bemötande och sätt att vara för att sedan skapa en vänskap, en trygghet i gruppen och bygga upp ett riktigt starkt jag. Hon anser också att det är viktigt att titta på lokaler, hur miljön är utformad samt material som till exempel leksaker och litteratur. Pedagogerna nämner att jämställdhetsarbetet är ett av de uppdrag som står i läroplanen och som de har att följa och arbeta efter.

Både Lisa och Anna använder sig av videofilmning i sin verksamhet. Anna beskriver att de videofilmade barnen i olika situationer i syfte att visa hur en dag på förskolan ser ut för föräldrarna. Dessa inspelningar har också använts som ett verktyg för att kunna synliggöra pedagogerna och deras förhållningssätt gentemot barnen utifrån ett genusperspektiv. Lisa berättar att de började filma pedagogerna för att få reda på hur vi är i vårt förhållningssätt gentemot flickor och pojkar. – *Vi började med att filma oss själva för att veta vad vi behövde ändra på och veta vilka fel och misstag som vi gjorde. Det var jobbigt i början och det man tittar på är hur man själv ser ut och hur man låter, men man vänjer sig efterhand. När man*

sett filmen flera gånger med sitt arbetslag, då ser man vad man gör och inte gör. Då såg vi jättestor skillnad på hur olika vi var mot flickor och pojkar, vi trodde att vi var ett kompetent och ambitiöst arbetslag, vi trodde inte att vi gjorde så mycket fel som vi såg i inspelningen. Det Lisa och hennes arbetslag upptäckte, var att det fanns skillnad i röstläge och mängden ord då de samtalade med flickor respektive pojkar. De talade mer ”utmålat” till flickor och till pojkar handlade det ofta om kommandon. Ett sådant resultat behöver pedagoger ta till sig och våga förändra menar Lisa, vilket innebär att själva arbetet ligger hos pedagogerna och deras förhållningssätt. Hela arbetslaget behöver införskaffa sig kunskaper i ämnet, vara delaktiga i arbetet samt ha ett intresse för jämställdhetsfrågor.

5.2.4 Förändringar som pedagogerna sett i verksamheten sedan samarbetet började

Anna och Sara har svårt att kunna bedöma om några större förändringar har skett i den verksamhet där de arbetar idag. Detta eftersom de inte har arbetat där innan samarbetet med en genuspedagog började. Lisa arbetar inte med samma barngrupp idag som då samarbetet med genuspedagogen startade. Detta innebär att hon inte kan jämföra, det vill säga se hur en förändring skulle ha sett ut i dag i just den barngruppen. Innan bytet av barngrupp hade Lisa ändå sett en viss tendens till förändringar i form av att de fått ”mjukare” pojkar som kunde tala om känslor. Lisa säger: – *Där fanns sällan pojkar som brottades med varandra, annars är det lätt att pojkar ses som bråkiga och knuffiga.* Det som pedagogerna gemensamt ändå nämner som en förändring sedan tidigare, är att alla idag överlag arbetar mer med genus och jämställdhet i skolan.

På frågan om pedagogerna själva skulle kunna tänka sig att utbilda sig till genuspedagoger blir det inget större gensvar. En av pedagogerna är positiv till att utbilda sig eftersom detta är ett ämne som hon ”brinner” för. De andra känner mer att de skulle vilja gå fristående kurser och fortbildning, för att på detta sätt förkovra sig i ämnet. De är alla intresserade av att delta i föreläsningar.

6 Diskussion

I samband med vår undersökning har vi fått erfara svårigheten med att få tag i utbildade genuspedagoger. Enligt Myndigheten för skolutveckling, har målet med att utbilda genuspedagoger inte uppnåtts i den utsträckning som var tänkt från början (SOU 2004: 115). Vi har tolkat detta som att jämställdhetsarbete har haft olika prioritering i kommunerna. Otillräckliga kunskaper om jämställdhet och hur arbetet praktiskt ska genomföras, kan vara en anledning till att vissa kommuner inte har utbildat genuspedagoger. En annan orsak till att inte fler genuspedagoger utbildats kan precis som Widerstedt (2005) skriver, vara att utbildningen varit ett projekt under två år, hade projektet varat några år till skulle målen med antalet genuspedagoger kunna ha uppnåtts. Den utvärderingen som gjorts på utbildningen från Umeå Universitet visar att kommunerna inte blivit tillfrågade och fått vara med vid utformningen av utbildningen (Umeå Universitet, 2005). Detta att kommunerna inte fått vara delaktiga anser vi också kan vara en bidragande orsak till att deras intresse för utbildningen inte väckts. En av de kommuner som satsat på att utbilda genuspedagoger är Karlstad kommun (2005). Tanken har varit att de ska delge sina kunskaper om genus och jämställdhet samt inspirera andra pedagoger ute i verksamheten och på detta sätt få fler att vilja gå genuspedagogutbildningen. Frågan som vi ställer oss är om regeringen och kommunerna upplever att målen med genuspedagogutbildningen har uppnåtts?

Det som har framkommit i denna undersökning är att genuspedagogen ses som en tillgång i skolans jämställdhetsarbete för att delge sina kunskaper och vara en person som pedagogerna kan "bolla" sina tankar och idéer med. Ejupovic (2004) menar att målet med utbildningen är att pedagogerna ska få med sig olika redskap, som de kan använda ute i verksamheten, för att kunna genomföra ett jämställdhetsarbete. Genuspedagogernas uppgift är att fungera som ett stöd och en resurs ute i kommunerna. Undersökningen visar att det som står i litteraturen stämmer överens med det som både pedagoger och genuspedagogerna tar upp, då det gäller genuspedagogens roll som ett stöd och en resurs. Samtliga anser att genuspedagogen ska vara tillgänglig ute i verksamheten och fungera som en handledare som annan personal kan vända sig till. Vår tolkning av det som framkommit ur intervjuerna, är att det finns ett behov av att genuspedagogen aktivt deltar i verksamheten, för att arbetet med jämställdhet ska bli av och fungera. En av pedagogerna som har ett nära samarbete med en genuspedagog, poängterar den fördel som det är att ha tillgång till en genuspedagog i verksamheten. Det finns då möjlighet att kontinuerligt diskutera och samtala om olika saker kring ämnet jämställdhet. I artikeln från

Karlstad kommun (2005) beskrivs att tanken med genuspedagogerna är att de ska finnas ute i skolorna och delta i de vardagliga sysslorna för att på så sätt utvärdera verksamheten ur ett genusperspektiv. Innan undersökningen hade vi i likhet med pedagoger och litteratur, den uppfattningen om att genuspedagogen ska finnas ute i verksamheten och delge sina kunskaper och erfarenheter. Till viss del har resultatet visat att det fungerar så, men vi har svårt att förstå hur antalet genuspedagoger ska hinna med att vara behjälpliga och delta i alla verksamheter i kommunen. Detta innebär att alla barn inte får möjlighet att ta del av ett aktivt jämställdhetsarbete. Vad händer då med det rådande könsmaktsystem som finns i skola och samhälle? Vi anser att större resurser behövs för att ett förändrings- och utvecklingsarbete om jämställdhet i skolan ska utvecklas och ge resultat.

Av resultatet framgår det att pedagoger ute i verksamheten inte tror att de gör någon skillnad mellan könen. Såväl Abrahamsson (2007) som Svaleryd (2002) betonar vikten av att pedagogerna reflektera över det egna förhållningssättet, för att upptäcka och få insikt i hur de verkligen gör och säger i sin kommunikation med barnen. Vi menar att omedvetenheten om det egna förhållningssättet är vanligt ute i skolorna. Det talas om jämställdhet, men att aktivt arbeta med det efterlevs inte alltid. Enligt artikeln om Karlstad kommun (2005) ska genuspedagogen vara med i den vardagliga verksamheten, för att observera pedagogerna och göra dem medvetna om hur de bemöter pojkar respektive flickor. En av genuspedagogerna säger att hon ofta är provokativ gentemot pedagogerna och ifrågasätter hur de gör och säger. Hon vill även att pedagogerna är provokativa tillbaka. Vår uppfattning är att det kan vara känsligt att som pedagog gå in och ifrågasätta en kollegas beteende och bemötande gentemot barnen. Här är det viktigt att alla i ett arbetslag har inställningen att inte ta ifrågasättandet som negativt, utan istället försöka se de positiva fördelar som det kan leda till. De andra genuspedagogerna använder sig av värderingsövningar som metod för att skapa medvetenhet. Svaleryd (2002) förespråkar denna metod och anser att det är ett sätt att komma åt egna värderingar och hur andra tänker. Vi tycker att alla i ett arbetslag behöver vara överens om vilken metod som passar dem och att hitta ett sätt som de kan tänka sig att arbeta på, det är viktigt att det känns bra för alla parter.

Studier visar att pojkar får större uppmärksamhet i skolan, genom att de syns och hörs mer än flickor (Myndigheten för skolutveckling, 2003). Björnsson (2005) håller med om detta, men menar samtidigt att den uppmärksamhet som pojkar får ofta handlar om tillrättavisningar. Pedagoger bemöter flickor och pojkar på olika sätt, detta kan vi konstatera utifrån den

undersökning som gjorts. Detta är något som även en av pedagogerna har reflekterat över då de i arbetslaget analyserat en videoupptagning. Där framkom det att flickorna får ta del av längre och mer utvecklande samtal, medan pojkarna ofta tilltalas med kommandon. Pedagogerna talade dessutom med helt olika röstlägen till pojkar respektive flickor. I denna framställning ser vi ett bevis på den syn av pojkar och flickors olikheter som lever kvar och som innebär att det verkligen görs skillnader i bemötandet. Det handlar om att det omedvetna behöver medvetandegöras, det är endast då bearbetningen kan sätta igång. Hedlin (2006) menar att skolan fortfarande tränar barnen på det de redan kan och är bra på, istället för att ge dem möjlighet att utveckla de sidor som pojkar respektive flickor behöver bli bättre på.

Vi anser att genuspedagogens roll i första hand är att delge sina kunskaper och höja kompetensen i arbetslaget. Därefter kommer arbetet med att få pedagogerna att reflektera över det egna förhållningssättet. Detta arbete kan som både genuspedagoger och pedagoger beskriver, utgöras av värderingsövningar, trygghetsövningar och videoinspelningar. Dessa metoder menar Svaleryd (2002) kan fungera som ett underlag vid diskussioner om genus och jämställdhet i arbetslaget.

Både Hedlin (2006) och Björnsson (2005) är eniga om att det satsats en hel del på att stärka flickorna i skolan. De anser att detta arbete varit motiverat för att lyfta fram flickorna, låta dem ta större plats och göra sig hörda. Olika projekt har utformats kring jämställdhet i skolan och dessa projekt har ofta varit inriktade på flickorna. De är även överens om att pojkarna inte har fått samma möjligheter att vara med i projekt. Skolan har inte gett dem samma utmaningar i att stärka det som pojkar behöver utveckla som till exempel att tala om känslor och lära sig att bli bättre lyssnare. Det är nog ganska vanligt menar vi, att jämställdhetsarbetet i skolan leder till att pojkar och flickor delas upp i olika grupper så som Hedlin (2006) beskriver arbetet med ”tjejgrupperna”. En av genuspedagogerna nämner också deras arbete med flick- och pojkgrupper, där flickorna har olika sminkgrupper medan pojkarna ägnar sig åt att knyta flugor till kastspön. Genuspedagogen ser detta arbete som ett sätt att förstärka traditionella könsroller och har i efterhand tänkt på vad spännande det hade varit att göra tvärtom. I dessa grupper får flickorna och pojkar ägna sig åt typiskt könsstereotypa aktiviteter. Vi tycker att denna uppdelning inte är en bra lösning, utan gör att avstånden mellan flickor och pojkar blir ännu större. Vi menar att jämställdhet skall leda till att ”sudda” ut de gränser som allmänt står för manligt och kvinnligt i samhället. Enligt Myndigheten för skolutveckling (2003) är jämställdhet en demokratifråga som handlar om rättvisa, i samhället råder en maktobalans

mellan könen som behöver förändras. Denna maktobalans nämner också Björnsson (2005) som menar att skolan behöver arbeta för att flickor och pojkar behandlas likvärdigt annars finns risken att obalans mellan könen uppstår. Detta kan leda till att pojkar inte själva ser att de har något att vinna på en förändring av rollerna.

Vi håller med om att det ofta handlar om flickor i skolans jämställdhetsfrågor. Men vi tycker att det är viktigt att lyfta fram flickorna, stärka deras självförtroende så att de vågar ta för sig och förstår att de är betydelsefulla i samhället. Något vi inte får glömma bort är pojkarna, som kan bli vinnare i ett jämställdhetsarbete om det börjar tidigt när barnen är på förskolan. Där kan pedagogerna arbeta för att pojkarna utvecklar en öppenhet i att tala om och visa känslor, våga vara öppna för konflikter och lösa dem på fredlig väg. Det handlar också om att flickor/kvinnor och pojkar/män vågar närma sig varandra och överskrida de traditionella könsroller och könsroller som finns i samhället. Odelfors (1999) påpekar att skolans uppgift är att ge barnen möjlighet att utveckla en könsidentitet, som innebär att de i vuxen ålder tar för givet att kvinnor och män har samma inflytande både i samhället och i familjen. Samtliga pedagoger och genuspedagoger lyfter fram att jämställdhetsarbetet i skolan skall bli till ett naturligt inslag som genomsyrar hela verksamheten. Det får inte bli till något projekt som varar under en viss tid så att mål och syfte med projektet glömts bort så snart det avslutats.

För att genomföra ett jämställdhetsarbete krävs det tid, anser genuspedagogerna. Tid för att inhämta kunskaper och att planera arbetet på ett väl genomtänkt sätt, med tydliga mål och syften. Av det resultat som framkommit anser vi att det behövs ägnas en hel del tid åt att kontinuerligt analysera och utvärdera arbetet. För att undvika att det inte blir som tidigare beskrivits med pojk- och flickgrupperna, att vi istället för att motverka de traditionella könsrollerna förstärker dem. Svaleryd (2002) menar att tankar kring jämställdhet ständigt behöver finnas med i skolans vardag. För att det ska fungera krävs klara riktlinjer för jämställdhetsarbetet. Fortbildning i ämnet är betydelsefullt anser pedagogerna. Ett väl fungerande arbete om jämställdhet kräver också att alla är engagerade och pålästa. För pedagogerna är det av stor betydelse att ha en genuspedagog som kan vara med och starta upp arbetet samt leda det framåt, bistå med kunskaper och erfarenheter samt vara behjälplig med litteratur. Genuspedagogerna ser det som allra viktigast att de har pedagogerna ute i verksamheten med sig och alla är eniga om att det behövs ett stort stöd ifrån rektorer.

Resultatet av undersökningen visar att en del förändringar skett sedan samarbetet med genuspedagogerna började. Intresset för genusfrågor har blivit större ute i verksamheten bland pedagoger och föräldrar. Genuspedagogernas kunskaper och erfarenheter efterfrågas, vilket innebär att de tillfrågas allt oftare om att medverka vid föräldramöten och föreläsningar. En genuspedagog beskriver att flickorna vågar mer nu, de säger ifrån och är inte rädda för att uppträda inför klassen. Samspelet mellan pojkar och flickor är något som blivit bättre och som både de själva och andra pedagoger från andra grupper lagt märke till. En pedagog berättar att det som de såg som den största skillnaden var att pojkarna i gruppen blev mjukare till sättet, de blev mer öppna med att visa och sätta ord på sina känslor. Detta resultat tycker vi är positivt och visar på en del av de förändringar som skett i samband med ett arbete kring jämställdhet. Vi vill poängtera att detta bara är en början och en liten del av det som skolan kan uppnå. En slutsats vi kan dra utifrån denna undersökning är att jämställdhetsarbetet i skolan är något som behöver prioriteras. Genuspedagogernas medverkan har stor betydelse för att arbetet ska komma igång och hållas vid liv.

6.1 Metoddiskussion

I vårt val att göra en kvalitativ studie med personliga intervjuer har det som tidigare nämnts funnits svårigheter med att få tag på utbildade genuspedagoger inom ett visst geografiskt område. Detta har inneburit att det resultat som framkommit inte kan ses som generellt, utan är ett resultat för just denna undersökning med de informanter som intervjuats. Något som vi funderat kring är om resultatet skulle ha sett annorlunda ut om manliga genuspedagoger intervjuats, anledningen till att det bara varit kvinnliga informanter som deltagit är att det geografiskt sätt inte funnits möjlighet att få tag i manliga genuspedagoger. Vårt syfte med undersökningen har inte varit att jämföra kvinnliga och manliga genuspedagoger men det hade ändå varit intressant ur ett genusperspektiv.

7 Sammanfattning

Syftet med denna undersökning har varit att ta reda på hur genuspedagoger arbetar och hur deras kunskaper tas tillvara och tillämpas av andra pedagoger i skolans jämställdhetsarbete. I litteraturen framgår det att jämställdhet är en demokratisk fråga. Det handlar om rättvisa men även om den maktobalans mellan könen som finns och som behöver förändras. Enligt styrdokumentet har skolan och de pedagoger som arbetar där, som uppdrag att aktivt arbeta med jämställdhet. Flickor och pojkar ska ha samma möjligheter, skyldigheter och rättigheter, med andra ord lika villkor för alla. Genuspedagoger har utbildats med tanke på att vara ett stöd och en resurs i skolans jämställdhetsarbete. Deras roll är att observera pedagogernas förhållningssätt, göra dem medvetna och reflektera över hur de bemöter barnen. För att på ett professionellt sätt kunna genomföra ett jämställdhetsarbete i skolan kan personalen ta hjälp av genuspedagogernas teoretiska och praktiska kunskaper.

Kvalitativ forskningsintervju valdes som metod för undersökningen som enligt Denscombe (2000), syftar till att det material som framkommer har en verklighetsanknytning och ger en djupgående undersökning. Semistrukturerade intervjuer genomfördes där tre genuspedagoger samt tre pedagoger deltog. I resultatet framkommer det att genuspedagogens arbete innebär att vara med i den dagliga verksamheten och handleda pedagogerna. Genom föreläsningar delger de sina kunskaper till både personal, föräldrar och skolläring. Teoretiska och praktiska kunskaper är en förutsättning för att kunna arbeta med jämställdhet anser både genuspedagoger och pedagoger. Resultatet visar på att förändrings- och utvecklingsarbete kring jämställdhet ofta leder till projekt, som varar under en viss period. Samtliga genuspedagoger och pedagoger menar att detta inte är tanken utan jämställdhetsarbetet behöver finnas med i alla aktiviteter och genomsyra hela verksamheten. Samarbetet mellan pedagoger och genuspedagoger har fungerat bra, pedagogerna har en positiv syn på det arbete som genuspedagogen gör ute i verksamheten tillsammans med pedagoger, barn och föräldrar. Detta tror pedagogerna beror på det gemensamma engagemanget för jämställdhetsfrågor. Av resultatet framgår det att intresset för genusfrågor ökat sedan samarbetet med en genuspedagog inletts. Det som även varit märkbart är att flickor lyfts fram och vågar ta för sig mer medan pojkar blivit mjukare till sättet. En slutsats vi har dragit av undersökningen är att genuspedagogens kunskaper och erfarenheter är betydelsefulla för skolans jämställdhetsarbete.

7.1 Slutord

Denna undersökning har fört med sig att vi börjat fundera över våra egna föreställningar om könsmönster och jämställdhet. Diskussioner har först om hur viktigt det är att verkligen reflektera över hur vi själva gör och beter oss i olika situationer. Ett aktivt jämställdhetsarbete i skolan leder enligt vår mening till större förståelse mellan könen, något som kan ses som en stor fördel för de pojkar och flickor som växer upp i framtiden. En framtid som vi vill vara med att utforma och delta i.

8 Referenser

- Bergöö, K. m.fl. (1994). *Flickor och pojkars olika förutsättningar och villkor. En kunskapsöversikt om könsskillnader i skolan*. Skolverkets rapport nr 47. Stockholm: Liber. ISSN 1103-2421
- Conell, R.W. (2002). *Om genus*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB. ISBN 91-7173-186-5
- Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01280-2
- Ejupovic, L. (2004). *Arbetar lärarna med jämställdhet i skolan? En utvärdering av kursen "Värdegrund, jämställdhet och genusvetenskap"*. Förvaltningshögskolan Göteborgs universitet.
- Graf, J. m.fl. (1991). *Visst är det skillnad! Om att arbeta utifrån både flickors och pojkars behov*. Malmö: Almqvist & Wiksell Förlag AB. ISBN 91-21-59341
- Hedlin, M. (2006). *Jämställdhet – en del av skolans värdegrund*. Stockholm: Liber. AB. ISBN 91-47-05323-2
- Hirdman, Y. (1993). I Ericsson (Red.). *Genus i historisk forskning. Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning*. Lund: Studentlitteratur.
- Hirdman, Y. (2001). *Genus - om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber AB. ISBN 47-06223-1
- Kulick, D. (1987). *Från kön till genus. Kvinnligt och manligt i ett kulturellt perspektiv*. Borås: Carlsson bokförlag. ISBN 91-7798-124-3
- Odelfors, B. (1999). I Skolverket (red.): *Olika på lika villkor. En antologi om jämställdhet i förskolan*. Stockholm: Liber. ISBN 91-89313-18-6
- Orlenius, K. (2001). *Värdegrunden – finns den?* Stockholm: Runa Förlag. ISBN 91-88298-53-1
- Paulsson, I. & Öhman, M. (1999). I Skolverket (red.): *Olika på lika villkor. En antologi om jämställdhet i förskolan*, Stockholm: Liber. ISBN 91-89313-18-6
- Skolverket. (2004). *Lärarens handbok*. Stockholm: Lärarförbundet. ISBN 91- 85096-830
- Steenberg, A. (1997). *Flickor och pojkar i samma skola*. Solna: Ekelunds Förlag AB. ISBN 91-7724-921-6
- Svaleryd, K. (2002). *Genuspedagogik*. Stockholm: Liber. ISBN 91-47-05148-5
- Thurén, B-M. i Höglund (red.) (2000). *Män och kvinnor - vad vet en genusvetare?* Stockholm: Cura bokförlag och utbildnings AB. ISBN 91-89091-18-3
- Trost, J.(1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-00374-9

Öhman, M. (1999). I Skolverket (red.): *Olika på lika villkor*.

En antologi om jämställdhet i förskolan. Stockholm: Liber. ISBN 91-89313-18-6

Örnstedt, D. & Sjöstedt, B . (1999). I Skolverket (red.): *Olika på lika villkor*.

En antologi om jämställdhet i förskolan. Stockholm: Liber. ISBN 91-89313-18-6

9 Elektroniska källor

Abrahamsson, L. (2007). *Forma framtiden*. Luleå tekniska universitet.

http://www.ltu.se/polopoly_fs/1.24929!formaframtiden.pdf

Besökt 20071108

Björnsson, M. (2005). *Kön och skolframgång. Tolkningar och perspektiv*.

Rapport 13. Myndigheten för skolutveckling.

http://www.skolutveckling.se/publikationer/sokochbestall/_pid/publdbExternal/_rp_publicationDetails/_rp_publicationDetails/_publdbExternal_publication_id/341

Besökt 20071130

Göteborgs universitet. (2005). *Värdegrund, jämställdhet och genusvetenskap*.

Filosofiska institutionen.

<http://www.phil.gu.se/genus/vt05/index>

Besökt 20071108

Karlstad Kommun. (2005). Asken, nyhetsblad för attraktiv skola. *Genuspedagoger – varför då?* Publicerad. 2005-11-17. Nr: 16

<http://www.karlstad.se/utbildning/attraktiv/asken/asken16.pdf>

Besökt 20071112

Myndigheten för skolutvecklingen. (2003). *Hur är det ställt? Tack ojämnt! Erfarenheter av jämställdhetsarbete i grundskolor och gymnasieskolor*.

http://www.skolutveckling.se/publikationer/sokochbestall/_pid/publdbExternal/_rp_publicationDetails/_rp_publicationDetails/_publdbExternal_publication_id/333

Besökt 20071112

SOU (statens offentliga utredningar 2004: 115). *Den könade förskolan – om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*.

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/03/47/60/194bfa79.pdf>

Besökt 20071107

Statistiska Centralbyrån. (2006). *På tal om kvinnor & män. Lathund om jämställdhet*.

http://www.scb.se/statistik/publikationer/LE0202_2006A01_BR_X10ST0601.pdf

Besökt 20071108

Utbildningsdepartementet. (2006). *Lag (SFS 2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever*.

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=2006:67>

Besökt 20071107

Vetenskapsrådet. (1990). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.*

<http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>

Besökt 20071110

Widerstedt, B. (2005). *Utvärdering av satsningen på utbildning av resurspersoner för jämställdhet i skolan.* Umeå Universitet.

http://www.fceduc.umu.se/VGC_dokument/utvardering050831.pdf

Besökt 20071213

10 Bilaga 1

Stödfrågor - genuspedagoger

- Hur länge har du arbetat i skolan?
- Hur stort är det upptagningsområde som du arbetar med?
- Vad arbetade du med innan du påbörjade utbildningen till genuspedagog?
- Hur ser din arbetssituation ut nu?
- Vad anser du om genuspedagogutbildningen?
- Varför valde du att gå utbildningen?
- Vem anmälde dig till utbildningen?
- Vilken kunskap om genus och jämställdhet hade du innan du började utbildningen?
- Vad innebär ditt arbete som genuspedagog?
- På vilket sätt kan du som genuspedagog fungera som stöd och resurs för andra pedagoger i ett förändringsarbete?
- Tycker du att pedagoger ute i verksamheten är öppna för de tankar, idéer och kunskaper som du för fram? På vilket sätt har du sett prov på att dessa kunskaper och idéer tillämpats ute i verksamheten?
- Vilka förändringar har skett ute i verksamheten sedan du började ditt arbete som genuspedagog?
- Hur har ditt sätt att tänka kring genus och jämställdhet förändrats efter att du gått utbildningen?
- Hur skall man arbeta för att öka jämställdheten i skolan?
- Vad krävs för att genomföra jämställdhetsarbete i skolan?
- Har kommunen gett dig stöttning och uppmuntran i ditt arbete som genuspedagog? Beskriv hur?
- Hur pass viktigt anser du att det är med jämställdhet?

11 Bilaga 2

Stödfrågor – pedagoger

- Hur länge har du arbetat i skolan?
- Hur tycker du att samarbetet med en genuspedagog fungerar?
- Vilken uppgift anser du att en genuspedagog har ute i verksamheten?
- På vilket sätt kan en genuspedagog fungera som stöd och resurs för er pedagoger i ett förändringsarbete?
- Hur tas genuspedagogens kunskaper, tankar och idéer emot av pedagogerna ute i verksamheten?
- Vilka förändringar har skett ute i verksamheten sedan ni började samarbetet med en genuspedagog?
- Hur upplever du att dina egna kunskaper har förändrats sedan samarbetet med en genuspedagog inleddes?
- Skulle du kunna tänka dig att själv gå utbildningen? Varför? Varför inte?
- Arbetade ni med jämställdhet innan ert samarbete med en genuspedagog började? I så fall hur?
- Hur skall man arbeta för att öka jämställdheten i skolan?
- Vad krävs för att genomföra jämställdhetsarbete i skolan?
- Hur pass viktigt tycker du att det är med jämställdhet?